

EUSKARAREN ARAUAK ETA ERABILERAK KRIMINOLOGIAREN ALORREAN

HIZKERA ARGIA

KRIMINOLOGIAREN JARDUNBIDERAKO FUNTSEZKO BALIABIDEA

Unai REQUEJO

Nabia TATE

Leyre ZALDIBAR

AURKIBIDEA: I. Sarrera: II. Ulertzeko Eskubidearen geure artean. III. Zenbait dokumentu eta baliabide jakingarri. IV. Euskaraz lan egiteko IVAPEk ematen dituen irizpide nagusiak. V. Laburpena eta ondorioak.

I. Sarrera

Kriminologiako profesionalak zein ikasleok, ohituta gaude arlo hauetan lantzen diren testuen hizkera konplexura, eskuarki ulergaitza. Hala eta guztiz ere, hauen edukia barneratzeko esfortzu handia egin behar dugu, eta horretarako behin eta berriz irakurri behar dugu; zer esanik ez, auzitegiek igorritako epaien kasuan.

Bada, pentsa dezagun herritar arruntek zer-nolako ahalegina egin behar duten tankerako idazki bat ulertzeko, zeinak zuzenbideko edota kriminologiako ikasketarik izan gabe testu horiek ulertu behar duten. Ulertu ezean, abokatu baten laguntza eske joan behar dute eta hori debekatuta egon beharko litzateke herrialde demokratiko batean.

Horretan datza hemen aurkeztutako idazlana: Hizkera Argiaren ondorio den “Ulertzeko Eskubidean”.

II. Ulertzeko Eskubidearen geure artean

Ulertzeko Eskubidea hurrengoan datza: pertsonak testu juridikoen edukia, askotan nahiko konplexua, traba berezirik gabe uler dezaten aldarrikatzen den eskubidea da. Hau da, eskubide honen bitartez, herritarrek bitartekari batengana jo gabe, idazki juridikoak nahi administrazioetik igorritakoak ulertzeko modukoak izango beharko dute. Baina eskubide hau ez dira hala edo nola bermatzen, hortaz, nazioarteko erakundeen eginkizuna da hauek betetzen direla sustatzea.

azioarteko erakundeak ez ezik, estatuek ere eskubide hau errespetatzen dela ziurtatu beharko dute euren herri-administrazio, justizia administrazio eta operadore juridikoen bitartez, izan ere, horiek baitira legea aplikatzen dutenak. Hortaz, Ulertzeko Eskubidea errespetat dadin, instituzioek oro har, idazkiak modu ulergarrian idatzi beharko dituzte, eta ahal den neurrian eredu konplexuak baztertu.

Hauek dira nazioartean Ulertzeko Eskubidea nabarmenki sustatzen duten erakundeak: Clear Europe; Commonwealth Association of Legislative Council (CALC); The American Society of Writers on Legal Subjects (SCRIBES); International Language and Law Association (ILLA); Centro Latinoamericano de Administración para el Desarrollo (CLAD); [European Legal English Teachers Association \(EULETA\)](#).

Dena den, hau ez da lan erraza. Izan ere, gizartea bere osotasunean kontuan hartu behar baita, eta horretarako, bazterkeria egoeran dauden giza taldeak ere aintzat hartu behar dira. Ildo horretatik, gaur egungo analfabetismo-tasa oso urria bada ere, badira oraindik ere, arazo ekonomikoak direla medio, eskola arautuan ikasteko aukera ez dutenak; irakurtzen ez dakitenak, alegia. Eta gure aburuz, bidegabekeria izango litzateke hauek alde batera uztea.

Beraz, gizartearen sektore horrentzako, estatuek beste alternatiba batzuk bilatu beharko dituzte. Horrek, ordea, ez du esan nahi erabilitako hizkera baldarra edota alferra izan behar duenik. Baizik eta zehatza, argia eta aise ulertzekoa baldin bada nahikoa izango da. Hala, estatu demokratiko baten baloreak islatuko lirateke.

Nolanahi ere, hori da askotan arazoa; maiz testuak ahalik eta ilunenak eta interpretazio ugariak eratzeko, hain zuzen ere. Eta honek, esate baterako, defentsarako eta tutela judizialerako eskubidea urratzen du. Gauzak horrela, esan beharra dago Espainiako Konstituzioan ez dela zuzenezko aipamenik egiten Ulertzeko Eskubideari. Edonola ere, lehenengo aldiz izendatzen da Espainiako legerian 2002ko apirilaren 16ko Herritarrek Justiziaren aurrean dituzten eskubideen gutunean.

Euskal Herrian ere, zentzu honetan ahaleginak egin behar izan dira, administrazioak bidaltzen zituen idazkiak ulergaitzak zirelako. Hori zela eta, herritarrak babesik gabe geratzen ziren eta adituengana jo behar izaten zuten, bidean, euren “Ulertzeko Eskubidea” urratzen zelarik. Honen aurrean, IVAPek egoera hau salatu zuen *Hizkera argiaren bidetik* deituriko liburuan. Bertan, Arartekoaren txostenetan, egoera tamalgarri honi nolabaiteko irtenbide bat ematea beharrezkoa zela azpimarratzen zen.

Ordutik aurrera, hainbat izan dira argitaratu diren estilo-liburu eta aldizkariak, besteak beste, *IVAPeko estilo-liburuak*, *IVAPeko Administrazioa Euskaraz* aldizkaria, Antton Elosegiren *Hizkera Hiperargiaz* artikulua... hauen eginkizun nagusia, administrazio desberdinetan erabiltzen ziren idazkera teknikak batzea zen, izan ere, ordura arte ez zegoen inongo estandarizaziorik ezta euskara egoki erabiltzeko araudirik, beraz, alde ederra zegoen testu baten diseinutik bestera, eta horrek egoera jasanezina eragiten zuen.

Hala, *IVAPeko estilo-liburuak*, hori saihesteko gomendioak eta irizpideak txertatzen dira, baita aurrerantzean argitaratutako liburuetan ere. Halaber, 2018ko apirilean argitaratu zen azken aldizkaria, zeina Interneten aurki daitekeen, bere artikulua eta guzti. Ildo horretatik, idazkiak estandarizatzeko ahalegin suharra egin da, eta horren eredu dugu, 2009. urtean Aitor Gorostizak argitaratu zuen *Administraziojoko Idazkiak Estandarizatzeko Teknikak* lana. Argitalpen honetan, jarraibideak eman ez ezik, idazlanen estandarizazioa, berrikuntza eta eguneratzea sustatzen da, hizkera eta teknikak gaurko beharretara doitu daitezzen, eta betiere, helburu nagusia galdu barik, herritarrek uler dezaten. (Altzaguren, 2018)

III. Zenbait dokumentu eta baliabide jakingarri

Hizkera argia bermatzeko hainbat lege dokumentutara jo dezakegu. Garrantzitsuagoztat hartu ditugunak hurrengoak dira: [Espainiako konstituzioa](#), [Eskubide Zibil eta Politikoaren Nazioarteko Ituna](#), [Giza Eskubideen Europako Hitzarmena](#), [Herritarrek Justiziaren aurrean dituzten eskubideen gutuna](#), [Liburu Zuria](#), [Justiziaren Gardentasun Plana](#), [Justizia Modernizatzeko Plan Estrategikoa](#), [Lege-idazkuntzari buruzko 13020 Ebazpena](#), [Akzioen Plana](#), eta [RAE](#), (Justizia Ministerioa, Estatuko Fiskaltza Orokorra, RAJL, Espainiako Abokatutzaren Kontseilu Orokorra, Espainiako Prokuradoreen Kontseilu Orokorra eta Espainiako Zuzenbideko Fakultateen Dekanoen Konferentziaren arteko lankidetzarako 2011ko abenduaren 21eko hitzarmen-Markoa).

(«Lege dokumentuak», s. f.)

Lege dokumentu horiek guztiek pertsonak informazioa era argi eta ulergarrian jasotzeko eskubidea dutela aldarrikatzen dute. Zuzenbideko testuetan argiago ikusi ahal da honen beharra, irakurtzen edo esaten dena ulertzeko eskubidea. Kasu hauetan teknizismoen erabilera ez du parte hartzen hizkera argia lortzeko. Ildo horretatik, gida asko argitaratu dira. Guk hemen hiru aipatuko ditugu.

Kriminologiaren ikuspuntutik, gida baliagarriena [Lenguaje ciudadano](#) izango litzateke (Hainbatan artean, 2004) gure ustez. Gida honen sarrera irakurtzea gomendatzen dugu, azaltzen duelako zelako egoerak bizi dituzten herritarrek administrazioko dokumentuak ulertzeko orduan.

Gida hau hiru ataletan banatuta dago. Lehenengo atalean *Lenguaje Ciudadano* zer den eta beren garrantzia azaltzen da. Bigarren atalean idazteko eta ideiak antolatzeako teknikak eskaintzen dira; gainera, hainbat adibide agertzen dira eta testua erreparatzeko irizpideak. Hirugarren atalean, azkenik, estiloari erreferentzia egiten dio: zer egin behar dugun gure testua argia, sinplea eta erakargarria izan dadin, irakurlearengana hurbiltzeko eta egitura aurkezteko.

Halaber, [irakurketa erraza institutua](#), irakurgai erraza eta hizkuntza argia gure herrian eskuragarria egiten duen erakundea da. Institutu honen gidan hizkera argia, hizkera ulergarri bezala definitzen du. Honez gain, hizkera argia erabiltzeko arrazoiak eta hau adierazteko gomendioak biltzen ditu.

Gida honetan interesgarriena iruditu zaiguna hizkera argi bat erabiltzeko ematen dituen arrazoiak dira, adibidez, mezuaren eraginkortasun eta inpaktu baterako, informazioa aurkitzeko edo konfiantza sortzeko.

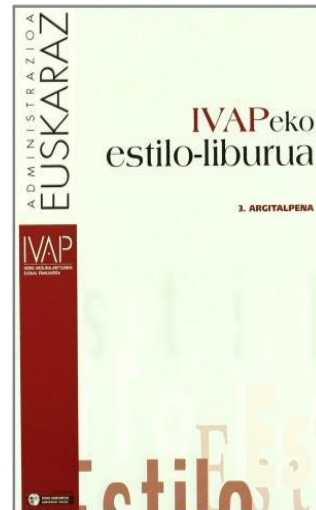

	<p>Eta azkenik, gu bezalako kriminologientzat erabilgarria izan ahal diren giden artean, Legal design: el derecho a entender la información jurídica aukeratu dugu. Gida hau 2019ko azaroaren 14an eratu da, hau da, berri berria da. Bere gaia, hiritarrek erakundeetan konfiantza berreskuratzeko, komunikazioan argitasuna ezinbestekoa dela da. Europa eta Espainian oinarrituta dago. Gida honetan arreta gehien piztu diguna Datuak Babesteko Erregelamendu Orokorrak argitasuna eskatzen duela da. Datuak Babesteko Erregelamendu Orokorren 7. artikuluan jaso.</p>
--	--

IV. Euskaraz lan egiteko IVAPek ematen dituen irizpide nagusiak

IVAPek kalitatezko komunikazioa sustatu nahi du Euskal Administrazioan; testu zuzenak, jatorrak, egokiak eta argiak sortzen. Horretarako [IVAPeko Estilo Liburua](#) (2009) zazpi ataletan bananduta dago.

Lehenengo atalean (29-44 orr.) idazketa-prozesuari erreferentzia egiten zaio. Atal honetan zer gorabehera izaten ditugun orri zuriari aurre egiten diogun unetik, testu amaitutzat ematen dugun arte azaltzen dira. Idazketa prozesuaren atalean hurrengo gaiak lantzen dira: idatzi aurreko lana, ideiak sortzen, testuaren antolaketa, testuaren idazketa, testuaren diseinua eta testuaren zuzenketa. Gai bakoitzean aholkuak eta eskaintzen dira. Idazketa prozesuaren puntu interesgarri edo baliagarriena testuaren idazketa da; testuak zuzenak, zehatzak eta ulergarriak izateko aholkuak ematen dituelako.

Bigarren atalean (45-110 orr.) gramatikari erreferentzia egiten zaio. Testua kalitatezkoa izateko, zuzena izan behar du, hau da, aintzat hartu behar ditu Euskaltzaindiaren gomendioak eta arauak. IVAPeko Estilo Liburuaren atal honek ez ditu gramatikako arazo guztiak deskribatzen, baizik eta zalantzak sortarazten dituztenak: ortografiako kontuak, deklinabideko akatsak, zenbakien idazkerak dakartzan dudak... Gramatika atalaren puntu interesgarri edo baliagarriena ortografia da; testua ez badago ondo idatzita oso zaila izango da irakurlearentzat testua ulertzea.

Hirugarren atalean (117-180 orr.) estiloari erreferentzia egiten zaio. Testua egituratuta dago, eta gainera, gramatika zuzena da; hala ere, kalitatezkoa izateko, euskara jatorrez idatzita egon behar da. Horretarako, gomendio ugari eskaintzen dira, testu jatorrak eta ulerterrazak idazten hasteko: nola ekidin erdal formulak, kalkoak, deklinabide-kasuen pilaketa, alferrikako erlatiboak, estilo nominala, lexikoa, testuaren erritmoa... Estilo atalaren puntu interesgarri edo baliagarriena testuaren erritmoa da; oso garrantzitsua da erritmo estilo ezberdinak ezagutzea, gure testua zentzua gal ez dezan.

Laugarren atalean (191-228 orr.) diseinuari erreferentzia egiten zaio. Testua egituratuta dago, zuzena da eta euskara jatorrez idatzita dago; nolana ere, kalitatezkoa izateko, erakargarria izan behar du. Kontuan izan behar dugu orrialdeak begientzako irudiak direla eta komunikazio indar handia dutela. Horregatik ezinbestekoa da idazkiaren itxura zaintzea. Liburuan hurrengo gaien inguruko aholkuak eskaintzen dira: tipografia eta testuen diseinua, dokumentu baten egitura, korredakzioa eta nola diseinatu testu elebidunak. Diseinuaren puntu interesgarri edo baliagarriena dokumentuaren egitura da; testu batek izan behar duen egitura ezagutzen ez badugu, oso zaila izango da kalitatezko testu bat idaztea.

Bostgarren atalean (233-239 orr.) testuaren zuzenketari erreferentzia egiten zaio. Atal honetan berrikusketa duen garrantzia azaltzen da, ordura arte egindako ahalegin guztiek porrot egin dezakete, ez badugu idazkia behar bezala berrikusten eta zuzentzen, hartzaileari bidali aurretik edo argitara eman baino lehen. Atal honetan zuzentzaile aditu zein aditu ez direnentzako jarraibideak eskaintzen dira. Modu berean, dozena bat gomendio ematen dituzte testua ondo zuzentzeko. Testua zuzenketaren puntu interesgarri edo baliagarriena testua zuzentzeko galderak dira; izan ere, galdera asko aurkezten dira, gure testua behar bezala idatzita dagoela ziurtatzeko.

Seigarren atalean (243-344 orr.) IVAPeko idazkiei erreferentzia egiten zaie. Atal honetan, 30 dokumentu-mota baino gehiago aztertzen eta deskribatzen dira, erakundeen zerbitzuetan gehien erabiltzen direnak. Dokumentu bakoitzean hainbat aholku eta teknikak aurkezten dira idazkiak modu profesional idazteko. IVAPeko idazkien atalaren puntu interesgarri edo baliagarriena ematen diren adibide guztiak dira, testu mota ezberdinetan jarraitu beharreko irizpideak ezagutzen laguntzen digulako.

Zazpigarren atalean (347-424 orr.) osagarriari erreferentzia egiten zaie. Azken atal honetan IVAPeko langileentzat lagungarriak izan daitezkeen bestelako informazioak bildu dituzte, adibidez: udalerrien izen ofizialak, laburpenen eta administrazioko terminoen hiztegiak, eta abar.

Osagarrien puntu interesgarri edo baliagarriena administrazio prozeduraren hiztegia da, administrazioak erabiltzen dituen termino guztiak ezagutzeko aukera ematen dielako herritarrei.

V. Kriminologiaren jardunbiderako zenbait ondorio

Argi komunikatzea erraza dirudi: zerbait adieraziz irakurleei eraginen bat sorrarazi nahi diegu. Testu bat idazten dugunean gure helburua hurrengo izan behar da: eraginen bat sorrarazi irakurlean. Nahiz eta erraza dirudi, praktikan zailtasun askorekin topa ahal gara.

Kasu batzuetan, irakurleek ez dute testua ulertzen igorleak hizkera-maila desegokia edo ezezagun kontzeptuak erabiltzen dituelako. Beste kasu batzuetan, irakurleek testua ulertzen dute, baina ez die eraginik sortarazten, adibidez: igorleak testu-mota desegokia erabili duelako edo irakurleen interesa, gustuak, usteak eta abar kontuan izan ez dituelako.

Kriminologiaren ikuspuntutik ezinbestekoa da norekin eta zertarako komunikatzen garen ezagutzea. Kontuan izan behar dugu, kasu gehienetan komunikatu nahi garen pertsonarekin momentu txar bat zeharkatzen hari dela, horregatik oso sentikorrak izan behar gara. Egoera hori kontuan hartuta, pertsona eroso sentitzea bilatu behar dugu; hainbat alderdi kontrolatu behar ditugu pertsona epaituta ez sentitzeko. (IVAP, 1994)

Erreferentziak

Altzuguren, A. (2018). *Hizkera Juridiko Argia*.

Berreskuratua: <https://ainhoaaltzuguren.wixsite.com/hizkerajuridikoargia>

IVAP (1994). *Hizkera argiaren bidetik*. Herri Ardularitzaren Euskal Erakundea.

Arakama J., Aintzane A., Lozano J., Robles J. eta Urrieta, R. (2009). *IVAPeko Estilo-Liburua, 3. Argitalpena*.

Berreskuratua:

https://www.ivap.euskadi.eus/contenidos/informacion/euskalduntze_argit/eu_def/adjuntos/estilo_liburua.pdf

Instituto Lectura Fácil. *Lenguaje claro. Comprender y hacernos entender*.

Berreskuratua:

<https://repositorio.comillas.edu/jspui/retrieve/73454/GUIA%20DEF%20LENGUAJE%20CLARO.PDF>

IVAP (1994). *Hizkera argiaren bidetik*. Herri Ardularitzaren Euskal Erakundea.

Lege dokumentuak (2019). *Hizkera Juridiko Argia, Lege dokumentuak*.

Berreskuratua: <https://ainhoaaltzuguren.wixsite.com/hizkerajuridikoargia/lege-dokumentuak>

Prodigioso Volcán, Ecija eta Innovative lawyers (2019). *Legal design: el derecho a entender la información jurídica*.

Berreskuratua: <https://www.prodigiosovolcan.com/sismogramas/legal-design/>